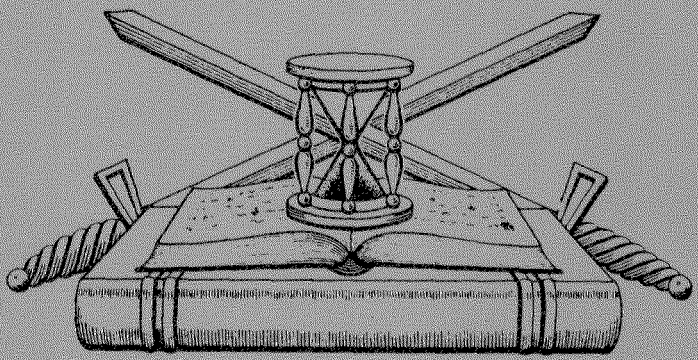
MARS ET HISTORIA

13e jaargang nummer 5 - sept./okt. 1979.

ORGAAN

VAN DE
NEDERLANDSE VERENIGING
TER BEOEFENING VAN DE
MILITAIRE HISTORIE

OPGERICHT 20 AUGUSTUS 1966

Beschermheer : Z.K.H. de Prins der Nederlanden

SAMENSTELLING VAN HET ALGEMEEN BESTUUR:

Voorzitter	:	C.A. Heshusius
Vice-voorzitter	:	drs G.J. van Ojen jr
1e Secretaris	:	H. Muller
Penningmeester	:	drs J.A. Bom
2e Secretaris	:	E.W. van Popta
Leden	:	jhr D.J.H.N. den Beer Poortugael
		J. van den Berg
		B.C. Cats
		drs J.P.C.M. van Hoof
		J.C. Hopperus Buma
		F.J. van Lier
		F.J.A. Lutz
		H. Ringoir
Adviseur	:	mr Ch.L.M. Schaepman

ADRESSEN DAGELIJKS BESTUUR:

Voorzitter	:	Wassenaarseweg 161, 2596 CP 's-Gravenhage, tel. 070 -248495
1e Secretaris	:	Willem III laan 14, 4835 LB Breda, tel. 076 - 653239.
Penningmeester	:	Speltoord 14, 3991 XH Houten (U), tel. 03403 - 2169.

Contributie bedraagt per jaar min. ƒ 30,00, te storten op rek. no. 65.82.12.125 van de Nederlandsche Middenstandsbank Houten (U), t.n.v. de Nederlandse Vereniging Militaire Historie of op giro 29 40790 van de N.V.M.H. te Houten (U).

SAMENSTELLING REDAKTIE-WERKCOMMISSIE:

	:	J. van den Berg, drs J.P.C.M. van Hoof, E.W. van Popta.
Redaktie-adres	:	Heliotrooplaan 356 L, 2555 MK 's-Gravenhage.

AFDELINGSCORRESPONDENTEN: Zie binnenomslag van de achterzijde.

1002

MARS ET HISTORIA

13e jaargang
nummer 5
sept. /okt. 1979

De 'NEDERLANDSE VERENIGING TER BEOEFENING VAN DE MILITAIRE HISTORIE', opgericht op 20 augustus 1966 en erkend bij K.B. no. 50 van 14 juni 1968, is er voor allen, die zich verdiepen in de studie van geschiedenis, ceremonieel, tradities, uniformen, emblemen, wapens en onderscheidingen van militaire- en semi- militaire organisaties, meer in het bijzonder die van Nederland en de (voormalige) overzeese Rijksdelen.

INHOUD

Bestuursmededelingen.

- Jaarrede van de voorzitter
- Jaarverslag van de voorzitter.
- 12e Opgave van wijzigingen op de ledenlijst 1977.

Militariade. door F.J. van Lier.

Expositie 'Van Delmij tot Dellemijn zal het voortaan zijn'.

Het herdenkingsjaar 1979 (I) door drs J.P.C. M. van Hoof

Uit het dagboek van luitenant Donck (XV) door C.A. Heshusius.

BESTUURSMEDEDELINGEN

JAARREDE VAN DE VOORZITTER

UITGESPROKEN OP DE DERTIENDE ALGEMENE LEDENVERGADERING

Dames en heren.

Hartelijk welkom op deze dertiende jaarlijkse algemene ledenvergadering van de Nederlandse Vereniging ter Beoefening van de Militaire Historie. Het is verheugend dat zovele leden belangstelling tonen.
Onze dank gaat uit naar de commandant van de Bernhard Kazerne, waar wij wederom gastvrijheid genieten.
Wij herdachten zojuist het plotselinge heengaan van onze geachte en geliefde vorige voorzitter, de luitenant-kolonel der mariniers b. d. F. L. Diekerhoff in februari van dit jaar. Hij was sinds de oprichting van onze vereniging in 1966 waarlijk steeds de drijvende kracht in de vereniging en in het algemeen bestuur. Zijn motto was: stel de vereniging open voor iedereen; schrik niemand af; vorm de overkoepeling voor allen die interesse hebben in welk deelgebied dan ook van de rijke militaire historie. Welnu: in al deze jaren is zijn doel bereikt: wij hebben allen bijeengebracht, verzamelaars, wetenschappers, zoekers en specialisten. Het zal voor mij, de opvolgende voorzitter, niet eenvoudig zijn om in het voetspoor van mijn voorganger voort te gaan.
Met uw hulp en vertrouwen echter beloof ik te trachten het afgebroken werk voort te zetten.
Afgezien van de dagen van droefenis, kunnen wij zeggen dat er ook verheugende zaken te melden zijn, onder meer dat de vereniging met zijn aantal leden een sprong voorwaarts heeft gemaakt. Dit is bereikt omdat leden ook nieuwe leden hebben aangebracht en ook omdat binnen het bestuur de ledenwerving met kracht werd aangepakt.
Mijn hartelijke dank daarvoor. Veel leden maken de vereniging sterker.
In het afgelopen jaar werden weer zeer gevarieerde en geslaagde excursies georganiseerd die bovendien ook nog voor de deelnemers erg gezellig waren. Ik vraag mij alleen af waarom niet meer leden aan deze evenementen deelnemen, want de wegblijvers hebben steeds ongelijk gehad. Ook in komend seizoen zullen weer originele excursies worden gepland.
De vertoning van militair-historische films van verrassende kwaliteit trok opnieuw een volle zaal; het bestuur zal hiermede voort gaan, want dank zij de collecties daarvan bij de militair-historische secties is de aanvoer voorshands gegarandeerd.
Met genoemde krijgsgeschiedkundige afdelingen van onze drie krijgsmachtdelen werd nauw contact gehouden en ik ben de hoofden en hun medewerkers dankbaar voor alle hulp, steun en advies.

Dank zij onze vorige en huidige penningmeesters, spelen wij op financieel gebied weer quitte, hoewel wij toch gaarne meer leden zouden hebben. Meer leden wil ook zeggen meer financiele armslag. De contacten met andere verenigingen in onze brede interesse-sfeer is bemoedigend geweest. Vooral op het gebied van openstellen van faciliteiten en activiteiten voor elkanders leden. Wij zullen deze policy voortzetten. Ik noem bijvoorbeeld slechts de Stichting Menno van Coehoorn en de Documentatiegroep 1940-1945.
Met onze eigen correspondenten in de diverse deelgebieden (welke u kunt aantreffen op de binnenachterzijde van Mars et Historia) had het bestuur goede contacten. Het is verblijdend dat dit jaar wederom niet tevergeefs een beroep is gedaan op correspondenten om meer luister bij te zetten aan deze jaarvergadering. Bovendien is het bemoedigend dat over de gehele linie de activiteiten groter werden en dat nu het 'correspondentschap' nr. 22 voorspoedig van stapel is gelopen: ik doel op 'Militaire gedenktekens en monumenten', een bij uitstek aansprekend segment in ons ruime gebied.
Ons orgaan 'Mars et Historia' mag er, zoals steeds, weer wezen met zijn waardevolle en veelzijdige artikelen en overige mededelingen. Gaarne zagen wij nog meer kopij van die zijde van de leden en correspondenten in wier interessegebied zelden of nooit iets verscheen in de kolommen van Mars. Ik zou gaarne van deze plaats af aan de kundige redactie en ook aan de inzenders van kopij dank willen zeggen.
Ons orgaan wordt ook in toenemende mate buiten de vereniging gelezen. Het is dan ook heel duidelijk het visitekaartje van onze vereniging en het is ook hierheen dat het gros van onze financiële middelen vloeit.
Mocht u suggesties hebben ten aanzien van ons orgaan en het zenden daarvan ter kennismaking aan bepaalde groepen of personen, licht u ons dan in. Loopt u ook s.v.p. vooruit, tesamen met de redactie, ten aanzien van belangrijke jubilea en herdenkingen opdat wij tijdig actie kunnen nemen.
Het bestuur gaat zich reeds beraden op de viering van het derde lustrum, ook al valt dat pas in medio 1981. U zult hierover te gelegener tijd meer van vernemen, doch wij staan gaarne open voor uitvoerbare suggesties. Hopelijk kan er weer een lustrumnummer van Mars et Historia verschijnen en voorts streven wij er naar een waardige viering van dit vijftienjarige bestaan te organiseren.
Inderdaad: onze vereniging is er voor een ieder die zich interesseert voor de militaire historie en wel in het bijzonder voor die van Nederland. De geschiedenis leert ons veel: in het goede en in het verkeerde is alles erg leerzaam. Het actief hiermede bezig zijn op elk deelgebied is verrassend en fascinerend.

Men stuit op zovele nieuwe dingen. Onderzoeken, beleven, verzamelen: het schenkt ons genoegen, scherpt onze geest en activeert onze speurzin; daarbij verjongt het onze gedachten. Een volk dat zijn geschiedenis niet kent of niet wil kennen, kan ook niet aan zijn toekomst bouwen.
Maar onze vereniging kan dan alleen maar tot bloei komen als alle leden daaraan mede doen. Ik moge u dan ook opwekken om komend jaar nóg meer dan tot nog toe het geval was de activiteiten te bundelen in nauwe samenwerking met uw bestuur.
In het bestuur bestaat grote saamhorigheid. Enige wijzigingen hebben zich voorgedaan en ook in de gemiddelde leeftijd van de leden is er de zo gewenste verjonging zichtbaar. Ik zal de hier aanwezige leden straks gaarne met hunne functies, wellicht ten overvloede, aan de geachte vergadering voorstellen.
Zonder zelfgenoegzaamheid maar wel met vastberadenheid, gesteund door het vertrouwen dat u in haar stelt, zal het bestuur het nieuwe jaar in gaan, opdat onze vereniging nog lang en voorspoedig moge blijven voortgaan met het beoefenen van de militaire historie.
Moge het een goede en prettige vergadering zijn.

Ik dank u.

JAARVERSLAG 1978-1979 VAN DE SECRETARIS

A. Ledenbestand
Het aantal ingeschreven leden bedroeg per 1 juni 1979: 341.
Hierdoor is sedert het verslag van het vorige jaar het ledenbestand met 22 gestegen. In werkelijkheid zijn 35 nieuwe leden tot de vereniging toegetreden, want door overlijden hebben wij 2 leden, onder wie onze onvergetelijke voorzitter, door opzegging 9 en door wanbetaling 2 leden verloren.
Op 18 januari 1979 werd een commissie gevormd bestaande uit de heren Den Beer Poortugael, Van den Berg en Cats met opdracht een gerichte actie voor de ledenwerving te gaan voeren.

B. Bestuursmutaties
Op 18 januari 1979 trad luitenant-kolonel der Mariniers b. d. F. L. Diekerhoff af als voorzitter van onze vereniging en werd als zodanig opgevolgd door de heer C. A. Heshusius, tot dan vice-voorzitter.
Op 23 september 1978 ging de ledenvergadering bij acclamatie accoord met de benoeming van de heer drs J. A. Bom tot penningmeester als opvolger van de heer C. J. Kneppelhout.

C. Correspondentschappen
Op 18 januari 1979 werd de 22ste afdeling opgericht: Militiare monumenten en gedenktekens' met de heer J. C. Hopperus Buma als correspondent. De afdeling heeft tot taak het opsporen en catalogiseren van de in ons land aanwezige monumenten en gedenktekens met een militairhistorisch karakter. De medewerking van alle leden is nodig om de gegevens van de hun bekende monumenten aan de afdelingscorrespondent op te geven.
De afdelingen 'Krijgsgeschiedenis, korpsgeschiedenissen KL' (1), 'Tradities en ceremonieel' (2) en 'Militaire bibliografie, tijdschriften' (21) moeten het nog steeds zonder correspondent stellen.
Mochten er leden bereid zijn het correspondentschap over een dezer afdelingen op zich te nemen, dan dienen zij zich te wenden tot het bestuur.

D. Evenementen
In het afgelopen verslagjaar werden voor de leden de volgende evenementen georganiseerd:

23 september 1978: Algemene ledenvergadering te Amersfoort met ruilbeurs voor de leden en een bijzonder interessante lezing door de heer H. G. Meijer: 'Onderscheidingen, wat willen we er van weten?', waarbij leerzame informatiepakketten werden uitgedeeld. Eveneens werd er op die dag een bijzondere ledenvergadering gehouden ter vaststelling van nieuwe statuten en huishoudelijk reglement in verband met het gewijzigde verenigingsrecht. Beide vergaderingen werden door 87 leden bijgewoond.

21 october 1978: Excursie naar Rotterdam met bezoeken aan het Museum van het Korps Mariniers in de Van-Ghentkazerne en het Historisch Museum 'De Dubbele Palmboom', de 'Atlas van Stolk' en het Zakkendragershuisje te Delfshaven. Aan deze excursie werd door 46 leden deelgenomen.

3 maart 1979: Vertoning van films van kort na de Tweede Wereldoorlog en de MLD in Indië uit de jaren dertig in het Koninklijk Nederlands Leger- en Wapenmuseum 'Generaal Hoefer' te Leiden.

12 mei 1979: Excursie naar Rhenen met een rondgang door deze stad en haar verdedigingswerken en een bezoek aan de Militaire Begraafplaats op de Grebbeberg.

Twee leerzame lezingen van de burgemeester en de heer J. C. Hopperus Buma gaven deze dag extra diepte. Aan deze excursie werd door ruim 50 leden deelgenomen.

Alle evenementen zijn bijzonder geslaagd geweest.

E. Het nieuwe verenigingsrecht

Op 21 maart 1979 is aanwezigheid van de voorzitter en de secretaris de acte houdende statutenwijziging voor de notaris mr J. Ph. E. J. M. de Nerée tot Babberich te Bergambacht gepasseerd en ingeschreven in het verenigingsregister van de Kamer van Koophandel te 's-Gravenhage.
De vereniging voldoet hiermee aan de eisen gesteld door het nieuwe verenigingsrecht.

F. Ledenlijst

Eind 1979 zal een nieuwe ledenlijst, bijgewerkt tot 1 september 1979, worden uitgegeven. Er zullen zoveel exemplaren worden aangemaakt als er na de betreffende aankondging in 'Mars et Historia' bestellingen zullen binnenkomen.

G. Mars et Historia

Tussen oktober 1978 en september 1979 werden zes afleveringen van 'Mars et Historia' uitgebracht met een gemiddelde omvang van 35 pagina's. Het aanbod van kopij, die in het begin van de verslagperiode nog zeer redelijk was in omvang, liep de laatste maanden terug. Daarom verscheen er in een van de laatste nummers van 'Mars' een oproep aan de leden om artikelen en andere bijdragen in te sturen. De redactie wil op deze plaats dank zeggen aan allen die het afgelopen jaar een of meer bijdragen voor ons orgaan hebben verzorgd en hoopt in de komende tijd in dezen niet alleen van hen, maar ook van andere leden het een en ander aan materiaal voor het blad te mogen ontvangen. Het aanbod van advertenties is dit jaar erg gering gebleven.

H. Bibliotheek

Op 14 mei 1979 bood ons lid, Bishop Albert van Gorkum DD, meer dan 100 uitstekende boeken op militair en algemeen historisch gebied aan ten behoeve van de bibliotheek van de vereniging te Buren.
Deze bijzonder royale schenking is met grote dank aanvaard.

I. Vergaderingen

Het algemeen bestuur heeft in het verslagjaar vijf maal vergaderd, waarvan éénmaal met de afdelingscorrespondenten. De vergaderingen werden gehouden in Leiden, 's-Gravenhage, Buren (tweemaal) en Arnhem (met afdelingscorrespondenten).

J. Correspondentie en contacten
Op 22 mei 1979 verzocht de stichting Collectie Militaire Traditie Jaap van der Burg te Driebergen in haar bestuur een lid van de vereniging te mogen opnemen. Ons bestuurslid, jhr D. J. H. N. den Beer Poortugael, verklaarde zich hiertoe bereid en heeft nu zitting in genoemd stichtingsbestuur. Hierdoor zullen de goede contacten met deze stichting nog meer worden versterkt.
De overige contacten met gelijk gerichte verenigingen zowel in als buiten Nederland blijven hartelijk.

12e Opgave van wijzigingen op de ledenlijst 1977

Nieuwe leden:

453 H. Beekhuizen	De Schaapherderstraat 13" 1061 GP Amsterdam	1, 3, 5, 6, 11 (vwb Nederl.)
454 P. R. Homburg	Niasstraat 9' 1095 TS Amsterdam	3, 4, 5, 20
455 J. R. Kymmel	C. W. A. de Jonghweg 6 8084 AL 't Harde	1, 2, 6, 7, 8 16, 21
456 T. J. Berendsen	Albertine Agnesstraat 15 3314 LA Dordrecht	3, 4, 5, 7
457 J. J. C. Verboom Sr.	Dr van Hengelstraat 1 7071 WS Ulft	3, 4, 5, 17
458 F. W. Bosveld	Pastoor Schaarsstraat 10 6882 ET Velp	1 t/m 5, 17 21, verder algemeen

Adreswijzigingen:

14 L. Verhoeff	Rustenburgstraat 4 7311 JA Apeldoorn
100 J. J. A. Beaumont	Dorpsstraat 50 6871 AM Renkum
106 H. P. Beets	Doornappel 7 2811 CV Reeuwijk
126 W. F. K. Engelbrecht	Wittenburgerweg 134 2244 CH Wassenaar
253 J. van der Leer	Rustenburgstraat 84 7311 JC Apeldoorn

321 J. F. de Boer — Valeriaanstraat 6, 3765 EH Soest

356 M. C. van der Hoog — Draaiboom 10, 4817 WR Breda

MILITARIADE door F. J. van Lier.

zijnde voor onze leden mogelijk wetenswaardige zaken, voor hen uit vele bronnen vergaard.

1. De liefhebbers van militaire muziek en alles wat daarmee samenhangt wil ik gaarne wijzen op het 'Bulletin' van de 'Military Historical Society' van februari 1979 (29e jaargang no. 115), waarin een kort artikel voorkomt over 'The Devonshire Regiment silver drums', voorzien van twee magnifieke foto's. Voorts in hetzelfde nummer het deel IV over het 'Royal Brunei Malay Regiment', dat handelt over 'The Regimental Band (Pancharagam)', eveneens voorzien van enige illustraties.

2. Gezien bij De Slegte te Den Haag het boek 'De Amerikaanse Burgeroorlog' door door G. Schomakers. Rijk geïllustreerd, 160 blz., gebonden van ƒ 25,50 nu ƒ 11,90.

3. Ik wil u nog wijzen op een tweetal korte artikelen in 'La Figurine', betrekking hebbend op onze militaire historie. Het betreft het nummer 4e trimester 1978 met daarin 'Garde d'Honneur de Hollande' door J. C. Delsipee en 'L'Artillerie des Pays-Bas au XVIII e siècle sous le régime Autrichien' door Ch. de Partz.
Het eerste artikel is voorzien van twee losse platen met uniformafbeeldingen om in te kleuren. Overigens zijn beide artikelen vervolgartikelen van soortgelijke in 'La Figurine' 3e trimester 1978.

4. Nieuwe modelfiguren worden uitgebracht door Jean Montagne.
Na vier voorafgaande groepen verschijnt nu 'L'équipe de tir du canon de Gribeauval' met acht artilleristen van de Keizerlijke Garde. De distributie voor België is in handen van 'Editions de Pontei U. S. A. ', Place des Martyrs 4, 1000-Bruxel-les. Tfn 217. 50. 82. Documentatie op aanvrage. De vier eerder verschenen groepen waren:
'La présentation des drapeaux à la Bataille d'Austerlitz' (12 delen)
'Les témoins de la Bataille de Waterloo' (12 delen),
'Les témoins de la Bataille de la Moskowa' (12 delen),
'Le train d'artillerie de la Ligne'(canon de Gribeauval - train avant - twee bereden en twee onbereden paarden).

5. Binnen onze zustervereniging in W-Duitsland, de 'Deutsche Gesellschaft für Heereskunde e.V.' (opgericht in 1898!) heeft zich een 'Arbeitskreis Militärmusik' gevormd onder leiding van Dr. Ing. Hans-Joachim Winter, Fliederstrasse 34, 5883- Kierspe/Westf. Viermaal per jaar verschijnt een mededelingenblad, terwijl daarnaast studies worden uitgegeven (tot nu toe zo'n acht) over onder andere Oostenrijkse militaire muziek en militaire signalen.

6. Speciaal enveloppen 50 jaar Korpsvaandel Korps Mariniers.
Op 16 september 1929 werd het Korps Mariniers door Koningin Wilhelmina onderscheiden voor hun trouw aan het Koningshuis en behaalde roem en eer door aan hen een vaandel uit te reiken.
Dit vaandel werd na de oorlog 1940/1945 vernieuwd en aangepast aan de gebeurtenissen welke toen hadden plaats gevonden. Toegevoegd werd o. a. 'De gevechten in Rotterdam' en 'De slag in de Javazee'.
Ter gelegenheid van het feit dat deze uitreiking 50 jaar geleden plaats vond werden op zondag 16 september 1979 drie enveloppen uitgegeven, weergevende:
één enveloppe met het oude vaandel
één enveloppe met het vernieuwde vaandel
één enveloppe met drie mariniers met vaandel (vaandelwacht).
Deze enveloppen zijn uitgevoerd in vier-kleurendruk.
De afdeling Rotterdam van de I.V. Philatelica heeft zich bereid verklaard het Korps Mariniers te assisteren bij de uitgifte van deze enveloppen. U kunt deze bestellen door overmaking van het verschuldigde bedrag op girorekening 2846700 t. n. v. penningmeester Jubileumcommissie I.V. Philatelica te Rotterdam en wel op de volgende wijze:
U maakt over een bedrag van:
ƒ 6,75 voor een set van 3 enveloppen met getypt adres;
ƒ 8,-- voor een gelijke set U toegezonden in een blanco couvert;
ƒ 20,25 voor een set van 3 enveloppen met aantekenstrook 'Rotterdam 50 jaar vaandel Korps Mariniers';
ƒ 21,50 voor een aangetekende set U toegezonden in blanco couvert;
ƒ 4,25 voor een set van 3 blanco enveloppen in couvert.

De netto opbrengst van de verkoop van deze enveloppen komt ten goede aan de 'Stichting Korpsbezit' die zich inzet door aankoop van artikelen de verzameling van het museum Korps Mariniers uit te breiden. Inlichtingen zijn te verkrijgen bij J.H. Slingerland, Assendelftstraat 46c, Rotterdam, telefoon 010 - 13 98 31.

7. Hoewel het al weer enige tijd is geleden, is het toch waard terug te komen op de uitreiking van een vaandel door Hare Majesteit de Koningin aan het Regiment Geneeskundige Troepen op 10 april j. l. Tevens werd op die dag, middels onthulling van een borstbeeld door Hare Majesteit, de naamgeving van de Korporaal van Oudheusdenkazerne te Hilversum een feit. Naast onze gelukwensen aan het Regiment, willen wij gaarne de integrate tekst van de toespraak van onze Koningin opnemen, teneinde de grote betekenis van de vaandeluitreiking en naamgeving nog meer te doen uitkomen.

Hare Majesteit sprak als volgt:
'Dezer dagen, op 7 april j. l., vierde U de 110e verjaardag van het Regiment Geneeskundige troepen.
Het is ontstaan tijdens een lange periode van vrede voor ons land.

Maar in een periode, waarin men in het algemeen in de wereld eindelijk, ja eindelijk, wakker werd en aandacht kreeg voor het lot van de gewonde, de invalide, de zieke militair: ten eerste, indien nodig, in het gevecht, en ten tweede ook voor zijn verdere medische verzorging. Onze dankbare bewondering blijft bestaan voor voortrekkers-figuren als Florence Nightingale en Henri Dunant; deze laatste werd de stichter van het Rode Kruis - een instelling wier symbool ook gij voert. Mijn vader en ik mochten er jarenlang in werken.
Binnen de Nederlandse militair geneeskundige dienst ontstond Uw regiment als vanzelf, toen er in 1869 behoefte bleek aan twee compagnieën hospitaalsoldaten, en deze werden de basis voor Uw regiment. Vóór de tweede wereldoorlog werd een bataljon Geneeskundige troepen opgericht en na deze oorlog ontstond het tegenwoordige regiment.
Naast het medisch-professioneel personeel, is er voor de geneeskundige verzorging van de militairen een groot aantal medewerkers nodig: van ziekenautochauffeurs tot commandanten van Uw eenheden. Zij allen vormen het personeel van het Regiment Geneeskundige troepen. Overal waar eenheden van de Landmacht worden ingezet, vindt men dit personeel - zoals nu ook in Libanon. Het is het regiment van de helpende handen voor de kameraden. Velen danken hun leven, hun gezondheid, ook in vredestijd, aan de zorg ervan ontvangen. Het regiment heeft door de jaren heen zijn taken met grote zelfopoffering verricht. Voor de hulp, die het brengt, kán zelfs zó veel moed nodig zijn, als werd opgebracht door de man waarnaar deze kazerne is vernoemd, de korporaal Van Oudheusden, ridder Militaire Willemsorde.
Hij onderscheidde zich door de oorlog op 10 mei 1940 nabij het vliegveld Ypenburg, als ziekenverzorger bij de 13e Batterij Luchtdoelartillerie, met volledige zelfopoffering gewonden te verzorgen, onder hevig vijandelijk vuur. Hij ging er mee door, ondanks de ernstige mishandeling hem daarbij door de vijand aangedaan, wat hem tenslotte het leven kostte. Zijn naam, zijn standbeeld, zullen zijn grootse voorbeeld bij U allen, bij ons allen, levend houden.
Een regiment met eigen taak, maar dat zo over de gehele organisatie van Onze landmacht is verspreid als het Uwe, moet behoefte hebben aan een symbool, waar allen zich om heen scharen - aan een eigen vaandel. Daarmee herdenkt het zijn verleden, èn inspireert het zich voor zijn toekomst'.

8. Zaterdag 7 juli was het precies 150 jaar geleden dat Koning Willem I de oprichting van een afdeling Grenadiers en twee bataljons Jagers bekrachtigde.
Dit jubileum heeft de afgelopen maanden voor heel wat activiteiten aanleiding gegeven. Zo trok de tentoonstelling op het Binnenhof te 's-Gravenhage ruim 20.000 bezoekers en ook de organisatoren van de reünie te Arnhem op 7 juli 1979 hadden niet over gebrek aan belangstelling te klagen. Om het geheel van festiviteiten min of meer af te sluiten, verschijnt dit najaar het gedenkboek 'Grenadiers en Jagers in Nederland 1599 - 1829 - 1979'. Uitgave Staatsuitgeverij, formaat 27 x 19,5 CM, paperback, 160 blz., ca. 250 afbeeldingen, waarvan een twintigtal in kleur. Prijs ƒ 42,50 + verzendkosten. Bestelnummer 180-033-00. Te bestellen bij uw boekhandelaar of rechtstreeks bij de Staatsuitgeverij, Chr. Plantijnstraat, Postbus 20014, 2500 EA 's-Gravenhage.
Folder op aanvrage verkrijgbaar.

9. Verslag Nederlands Nieuw Guinea 1960-1962.

In november zal door de Afdeling Maritieme Historie van de Marinestaf een boek worden uitgegeven waarin een bewerkt verslag is opgenomen van de gevechtsacties in Nieuw-Guinea van het korps Mariniers. De gegevens voor dit boek werden ontleend aan het verslag van de toenmalige commandant Korps Mariniers Nieuw-Guinea, KOLMARNS G. K. R. de Roos, en zijn staf en bestaat de periode 1960-1962.
Het 120 pagina's bevattende boek zal worden verluchtigd met vele foto's en kaarten uit deze periode.
Om een indruk te krijgen van de te vervaardigen oplage wordt geïnteresseerden verzocht z.s.m. het aantal gewenste exemplaren op te geven door overmaking van ƒ 20,-- per exemplaar op:
girorekening 231408 t. n. v. Stichting Korpsbezit,
Westplein 12, 3016 BM Rotterdam.
Onder vermelding van Nieuw-Guinea 1960-1962.
Na verschijning in november 1979 zal het boek worden thuisgestuurd.
(Uit het informatieblad voor het personeel der Koninklijke marine 'Marinenieuws' nr. 160 van 17 augustus 1979).

10. Hollands Vlag, je bent mijn glorie

Onder bovenstaande titel is een nieuwe dubbel LP van de Marinierskapel verschenen. Het is de vierde in de serie van traditionele militaire muziek waarvan jhr. mr. J. G. Reuchlin de initiatiefnemer is. Dit album is verschenen op het merk Philips onder nummer stereo 6677063. Op de platen zijn 38 tracks opgenomen o. l. v. KAPTMARNS-KAP J. J. Koops en OPPTAMB W. P. Schenk. Men treft er een uitgebreid scala van marinemarsen en signalen op aan, allen betrekking hebbende op het maritieme gebeuren. Op de binnenzijde van de hoes is in het kort de geschiedenis van de Koninklijke marine en de Marinemuziek opgenomen. Op de achterzijde staat in het kort de honderdvijftigjarige geschiedenis van het Koninklijk Instituut voor de Marine (KIM) beschreven. Dit laatste was tevens aanleiding tot het uitbrengen van dit album. Voor ƒ 28,50 is hij in de grammofoonplatenhandel verkrijgbaar of door overmaking van dit bedrag op gironummer 374227 t. n. v. jhr. mr. J. G. Reuchlin te Dreumel. De albums worden U dan ongefrankeerd toegezonden.
(Uit het informatieblad voor het Personeel der Koninklijke marine 'Marinenieuws' nr. 160 van 17 augustus 1979)

EXPOSITIE 'VAN DELMIJ TOT DELLEMIJN ZAL HET VOORTAAN ZIJN'

Ons lid de heer A. M. Dellemijn deelt ons mede dat hij te zijnen huize een expositie heeft ingericht met portretten van zijn voorouders en aanverwante familieleden, onder wie zich een groot aantal militairen bevond. Om er enkelen te noemen: Petrus Dellemijn, rond 1725 soldaat in het regiment Saksen-Weimar-Eisenach, Theodorus Johannes Dellemijn, zouaaf, d. w. z. iemand die op verzoek van de paus meehielp zijn grondgebied te verdedigen tegen de troepen van de Italiaanse eenheidsbeweging in de jaren 1867 - 1870, en L. C. Dellemijn, majoor van de Koninklijke Landmacht.

De tentoonstelling en de collectie van de heer Dellemijn is te bezichtigen na telefonisch overleg (020 - 72 41 51). Zijn adres is: Nicolaas Maesstraat 57 hs, Amsterdam - zuid. Tevens vraagt de heer Dellemijn of er binnen onze vereniging personen zijn die zich bezighouden met genealogische iconografie, d. w. z. het verzamelen van portretten van familieleden en voorouders. Met hen wil hij gaarne contact zoeken.

J. v. H.

HET HERDENKINGSJAAR 1979 (I)

door drs J. P. C. M van Hoof.

1. 1579 (1)

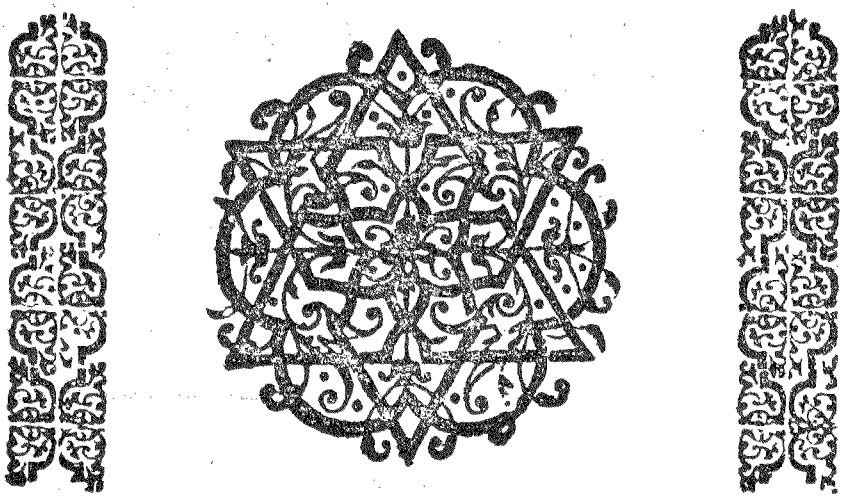
Vanwege het simpele feit dat de jaren zeventig van de zestiende eeuw in de vaderlandse geschiedenis een cruciaal tijdperk vormen, is het decennium '70 - '80 van iedere daaropvolgende eeuw tot het 'herdenkingsdecennium' bij uitstek geworden.
Ook in het twintigste-eeuwse Nederland is gedurende de afgelopen negen jaar langdurig stilgestaan bij de belangrijke gebeurtenissen die vierhonderd jaar geleden hebben plaatsgevonden. Immers, in 1972 herdachten we de verovering van Den Briel en de eerste vrije Hollandse statenvergadering in Dordrecht, in 1973 de overgave van Haarlem aan de Spanjaarden en hun mislukte belegering van Alkmaar, in 1974 was het vierhonderd jaar geleden dat Leiden werd ontzet, terwijl 1976 in het teken stond van de Pacificatie van Gent.
De totstandkoming van de Unie van Utrecht is hier te lande in de drie voorgaande eeuwen altijd op uitgebreide schaal herdacht, en ook de Nederlanders van 1979 zijn op vrij nadrukkelijke wijze eraan herinnerd dat in 1579 de Unie van Utrecht een feit werd. Aangezien dit verbond in de allereerste plaats defensief en militair van aard was, lijkt het mij zinvol in ons orgaan enige aandacht eraan te besteden, hoewel de officiële herdenking zelf met de daaraan verbonden festiviteiten al weer enige tijd achter ons ligt.
Toen in 1559 Filips II, koning van Spanje en heer van de Nederlanden, van hier naar Madrid afreisde, was het in deze gewesten nog betrekkelijk rustig. Weliswaar waren zijn onderdanen allebehalve tevreden met het beleid dat hij voerde en dat landvoogdes Margaretha van Parm na zijn vertrek in zijn naam zou voortzetten, maar zijn opponenten vormden allerminst een gesloten front. De hoge adel, die zitting had in de centrale organen van bestuur in Brussel, was fel gekant tegen de grote invloed van de hoge ambtenaren en vertrouwelingen van Filips, die ook deel uitmaakten van deze bestuursraden en onder wie veel vreemdelingen waren. De provincies en de steden waren gebrand op handhaving van de door hen in het verleden verworven rechten en op hun zelfstandigheid, die gevaar liep door de centralistische politiek van het bestuur in Brussel. Ontevredenheid bestond ook over het felle optreden van de overheid tegen ketterij. In het begin van de jaren zestig nam de onvrede met de bestaande situatie toe, terwijl zij tegelijkertijd werd aangewakkerd door de ernstige economische recessie en de acties van hervormingsgezinde groepen, die het vertrouwen in de kerk van Rome zodanig aantastten.
In 1566 openbaarden zich de eerste tekenen van openlijk verzet.
Op 5 april van dat jaar kreeg de landvoogdes van tweehonderd leden van de lage adel een petitie aangeboden.

Hierin verzochten zij om afschaffing van de plakkaten tegen de ketterij en het bijeenroepen door de koning van de Staten-Generaal, een vergadering van afgevaardigden van de Staten van alle gewesten. Op 10 augustus van datzelfde jaar brak in Zuid-West-Vlaanderen de Beeldenstorm uit, een spontane opstand van veelal door hageprekers opgezweepte lieden, die in de kerken de beelden omverhaalden. Margaretha gaf haar troepen bevel deze rebellie neer te slaan en gaf de stadhouders, de plaatsvervangers van de vorst in de gewesten, opdracht de orde in hun ambtsgebied te herstellen. Toen in augustus 1567 Fernando Alvarez de Toledo, hertog van Alva, aan het hoofd van een Spaanse troepenmacht in de Nederlanden arriveerde, was de rust daar al lang en breed teruggekeerd, mede door de massale uittocht van calvinisten en van personen die vanwege hun optreden vóór en tijdens de beeldenstorm een langer verblijf in de Nederlanden niet veilig achtten. Onder deze laatsten was Willem van Oranje, een der machtigsten onder de hoge edelen alhier en hun leider in het verzet tegen de hoge ambtenaren in de centrale bestuursorganen.
Ontevreden over de komst van een van Filips' trouwste dienaren die 's Konings bevelen stipt zou uitvoeren, legde Margaretha haar ambt neer. Alva volgde haar op. Overeenkomstig de wens van zijn meester in Spanje begon hij van meet af aan een hard beleid te voeren, niet inziende dat hij hierdoor juist de grote massa's van de bevolking, die ondanks alles trouw aan hun vorst bleven en het wettige gezag gehoorzaamden, tegen zich in het harnas joeg.
De hertog stelde een nieuwe rechtbank in, de Raad van Beroerten, om degenen die zich op welke wijze dan ook aan de Beeldenstorm hadden meegedaan of zich openlijk tegen de koning hadden verzet, te berechten. Verder ging hij over tot de invoering van een nieuw belastingsysteem. Beide maatregelen wekten zeer veel antipatie, mede vanwege het feit dat hierdoor de autonomie van de gewestelijke en locale bestuurs- en rechtsorganen terzijde werd geschoven.
In de loop van 1568 vond een viertal invasies in de Nederlanden plaats, waarvan alleen die in het noorden enig succes had. Willem van Oranje, de organisator achter deze invallen, hoopte hiermee de bevolking in opstand te kunnen brengen tegen het wettige gezag, maar dit mislukte. Evenmin veel effect hadden de raids die de watergeuzen, Nederlandse ballingen die opereerden vanuit havens in naburige landen, uitvoerden op de kust.
Prins Willem poogde vergeefs hen aan zich te binden.
Inmiddels ging Alva door met het uitvoeren van zijn straffe bewind, daarbij niet beseffend dat op die manier bij steeds meer Nederlanders de afkeer van het wettige gezag toenam.
Oranje probeerde intussen in het buitenland zo veel mogelijk steun te vinden voor zijn plannen in de Nederlanden een opstand te ontketenen. Hij bereidde een nieuwe serie invasies voor die in de zomer van 1572 zouden moeten plaatsvinden ditmaal alleen in het zuiden, waar juist de gewesten lagen die in economisch en bestuurlijk opzicht (Brussel!) èn qua bevolkingsaantal het belangrijkst waren. De voorbereidingen voor deze invallen waren bij lange na nog niet rond toen op 1 april 1572 de geuzen Den Briel innamen. In de maanden april tot en met juli sloot een groot aantal steden in Holland en Zeeland, één enkele keer spontaan, maar doorgaans uit angst en door middel van een kleine 'vijfde colonne', zich bij de opstandelingen aan. Op een vergadering van 19 juli in Dordrecht besloten de Staten van Holland Oranje als hun stadhouder te erkennen, de overige gewesten ertoe over te halen hem als landvoogd aan te nemen en vrijheid van godsdienst toe te staan.

Oranje zag zich tot handelen gedwongen. Zelf viel hij vanuit het oosten Brabant binnen, nadat zijn broer Lodewijk zich tevoren reeds had meester gemaakt van Bergen in Henegouwen. Ook ditmaal hadden hun inspanningen geen blijvend succes, mede doordat na de slachting onder de vooraanstaande protestanten in Parijs in augustus de door hen toegezegde militaire steun uitbleef. In september werd Bergen heroverd en prins Willem zag zich na een nutteloze veldtocht genoodzaakt met zijn troepen naar Duitsland terug te keren.
Alva sloeg genadeloos terug. Najaar 1572 trok zijn zoon Don Frederik met een leger van het zuiden op naar Gelre en vandaar naar het westen. Mechelen, Zutphen en Naarden werden als afschrikwekkend voorbeeld door de Spanjaarden uitgemoord. Dit had het gewenste resultaat. Vele van de steden die zich aanvankelijk achter de zaak van de opstand hadden geschaard, lieten Don Frederik en zijn troepen op voorhand binnen. Alleen in Holland en Zeeland bleef men achter Oranje staan, Don Frederik trok daarom op naar Haarlem, dat hij na een lang beleg (december 1572 - juli 1573) tot overgave wist te dwingen. Toen hij daarna het gebied boven het IJ wilde veroveren, strandde hij vóór Alkmaar. Kort daarna leed op de Zuiderzee een Spaanse vloot een nederlaag tegen de watergeuzen. Teruggekeerd bezuiden het IJ sloegen de Spaanse troepen in oktober 1573 het beleg rond Leiden. Ook dit mislukte uiteindelijk; in oktober 1574 werd de stad ontzet door het water.
Eind 1573 riep Filips Alva terug en benoemde Don Luis de Requesens in zijn plaats.
Deze trachtte door een gematigd beleid bij het volk het door zijn voorganger beschaamde vertrouwen weer te herwinnen door de onder Alva ingevoerde belasting af te schaffen en te beloven dat de Raad van Beroerten zou verdwijnen. Requesens zocht de oplossing van het conflict niet in militair optreden, maar in overleg. Aangezien de nieuwe landvoogd dringend geld nodig had om zijn troepen te kunnen betalen, riep hij in 1574 de Staten-Generaal bijeen om hun een extra geldbede te vragen. Deze wilden echter ook hun wensen te kennen geven over de toestand waarin de Nederlanden toen verkeerden. Zij drongen aan op onderhandelingen met Holland en Zeeland, wensten eerbiediging van de privileges en zeggenschap in het bestuur, dat wil zeggen voor zichzelf op centraal niveau en voor de gewestelijke Staten op provinciaal niveau. Bovendien vroegen ze om wegzending van de buitenlandse troepen en overleg over de kwestie van de religie.
Requesens besloot tot het houden van onderhandelingen tussen een deputatie uit de beide opstandige gewesten en enkele personen die namens hem zelf optraden, maar uiteindelijk sprongen deze in juli 1575 af op de door Filips meegegeven eis dat in alle gewesten alleen de katholieke eredienst uitgeoefend mocht worden.
Na het plotselinge overlijden van Requesens in maart 1576 belastte de koning het hoogste regeringsorgaan, de Raad van State, met het bestuur over de Nederlanden. Buiten dit lichaam om gingen de Staten van Brabant in het najaar van 1576 ertoe over alle trouw gebleven gewesten te vragen afgevaardigden naar Brussel te sturen voor het houden van een nieuwe vergadering van de Staten-Generaal. In Brabant heerste namelijk sterk de wens om de punten waarover tijdens de conferentie met Holland en Zeeland van het jaar daarvóór geen overeenstemming was bereikt, eerst met de andere gewesten te bespreken en daarna opnieuw overleg te plegen met de twee rebellerende provincies. Slechts enkele gewesten gingen op deze uitnodiging in.

Verhandelinghe bande
Vnie, Eeuvvich Verbondt
ende Eendracht.

Tusschen die Landen, Prouincien, Steden ende Leden van dien hier naer benoempt, binnen der Stadt Vtrecht gheslooten, ende ghepubliceert vanden Stadt-huyse den xxix. Ianuarie, Anno M. D. L X X I X.

Ghedruct t Vtrecht,

Titelblad van de eerste uitgave van de tekst van de Unie van Utrecht (1579).

Uit P. L. Muller, Onze Gouden Eeuw, deel I Amsterdam z. j.

In oktober 1576 begonnen in Gent besprekingen tussen deputaties van Holland en Zeeland en van de daarvóór gehouden vergadering van de Staten-Generaal. Hierbij werd spoedig een akkoord bereikt, de Pacificatie van Gent, die door alle gewesten in het zuiden, behalve Luxemburg en Limburg, werd ondertekend. De provincies in het oosten en noorden volgen later, zij het met enige reserve. De overeenkomst behelsde het volgende: de nieuwe landvoogd moest de Pacificatie onderschrijven, de Spaanse troepen, die door muiterij en plundering het land zwaar teisterden, wegsturen en in samenspraak met de Staten-Generaal het bestuur over de Nederlanden uitoefenen; de Staten-Generaal zou over de nog niet opgeloste problemen, zoals de religie, nader beslissen; in Holland en Zeeland bleef het protestantisme de enig toe te stane godsdienst, in de overige gewesten werden aanhangers van deze religie niet meer vervolgd; Oranje werd erkend als stadhouder van Holland en Zeeland, welke gewesten voortaan weer zitting zouden nemen in de Staten-Generaal.

In november 1576 arriveerde Requesens' opvolger, Don Juan van Oostenrijk, in de Nederlanden. Na lange onderhandelingen kwamen hij en de Staten-Generaal in februari 1577 tot een overeenstemming, het Eeuwig Edict, waarbij hij toezegde de Pacificatie te zullen erkennen, de Spaanse troepen te zullen wegsturen en een nieuwe vergadering van de Staten-Genraal bijeen te zullen roepen. Holland en Zeeland erkenden dit akkoord niet en trokken hun afgevaardigden uit Brussel terug. In juli trachtte Don Juan de door hem gedane concessies met militair ingrijpen weer te niet te doen door de bezetting van de citadel van Namen. De Staten-Generaal erkenden hem nu niet langer meer als landvoogd, kozen aartshertog Matthias van Oostenrijk in zijn plaats en kenden zichzelf ruimere bevoegdheden toe. Filips hield echter voet bij stuk en stuurde ter ondersteuning van Don Juan nieuwe troepen naar de Nederlanden. Als reactie hierop brachten de Staten-Generaal een leger op de been, dat in Januari 1578 bij Gembloers in Namen werd verslagen. De Spanjaarden rukten hierna verder op, zodat Don Juan weldra het hele zuidoosten van de Nederlanden vast in handen had.

Alexander Farnese, hertog van Parma, die in oktober 1578 Don Juan na zijn dood als landvoogd opvolgde, zette diens streven om de Nederlanden weer onder het wettige gezag terug te brengen, voort. Dit deed hij deels door middel van de wapenen, deels door diplomatiek handelen, zoals zou blijken in Henegouwen en Artesië. Hier groeide namelijk onder de adel een neiging af te buigen van de weg die de Staten-Generaal volgden, en zich weer volledig achter de koning te scharen. Parma beloofde haar amnestie, herstel van de oude privileges en uitzicht op het vervullen van nieuwe ambten. Beide gewesten sloten op 6 januari 1579 de Unie van Atrecht, waarbij ze zich afkeerden van de Staten-Generaal, het katholieke geloof als het enig ware verklaarden en Filips trouw beloofden.

Na de totstandkoming van de Pacificatie had Willem van Oranje, niet alleen gestreefd naar continuering van de samenwerking tussen alle Nederlandse gewesten, maar tevens initiatieven ondernomen tot de vorming van een nader verbond tussen Holland en Zeeland enerzijds en de andere noordelijke gewesten anderzijds, maar dit laatste voorlopig zonder succes. Zijn broer, graaf Jan van Nassau, in 1578 benoemd tot stadhouder van Gelre, zette Willem's pogingen in deze richting voort, echter met totaal andere bedoelingen. Als felle calvinist streefde hij namelijk naar een verbond van louter protestantse gewesten. Hij nodigde de noordelijke gewesten uit tot een bijeenkomst in Arnhem, maar deze vergadering leverde niets op.

Na een reeks besprekingen werden afgevaardigden van sommige noordelijke gewesten het in december 1578 in Utrecht eens over een verdragstekst. Op 23 januari 1579 gingen in de zaal van het Domkapittel in Utrecht, Holland, Zeeland, Utrecht, de Groninger Ommelanden en enkele Gelderse edelen over tot de ondertekening van het Unieverdrag. Later in dat jaar en in de loop van 1580 sloten de vier Gelderse kwartieren, Overijssel, Drenthe en delen van Friesland zich hierbij aan en voorts nog een aantal steden waaronder ook enkele uit het zuiden, zoals Gent, Brugge, Ieper, Lier, Antwerpen, Breda en Venlo. De basis van het verdrag bestond uit een defensief verbond met behoud van de zelfstandigheid van de gewesten. Over de wijze waarop men zich tegen de Spaanse troepen zou verdedigen, over het verklaren van oorlog, het sluiten van vrede en het aangaan van verdragen met andere mogendheden moest eenstemmig worden beslist. In zaken van religie mocht ieder gewest zelf beslissen.
Hoewel aanvankelijk slechts bedoeld als grondslag voor een tijdelijk samengaan van een aantal gewesten en steden tegen een gemeenschappelijke vijand, werd het Unieverdrag, nadat aan de strijd tegen Spanje een einde gekomen was, het basisdocument voor een blijvende samenwerking van zeven provincies binnen het staatsverband van de Republiek.

Geraadpleegde literatuur:
B. G. J. Elias, De tachtigjarige oorlog, Bussum 1977.
S. Groenveld, H. L. Ph. Leeuwenberg e. a. De kogel door de kerk? Zutphen 1979.
L. J. Rogier, Eenheid en scheiding, Utrecht 1968.
H. L. Zwitzer, De Unie van Utrecht: militair verbond en fundamentele wet.
De Militaire Spectator CXLVIII(1979), p. 200-210.

UIT HET DAGBOEK VAN LUITENANT DONCK (XV)

door C. A. Heshusius.

Steeds maar weer op patrouille en . . . . eindelijk post . . . .

We merkten in de vorige aflevering dat Donck zoetjes aan des duivels werd over het niet aankomen van de post uit Holland. En dan te weten dat zijn verloofde hem trouw iedere week minstens één brief uit Den Helder schreef. Hij zette toen in zijn dagboek - de laatste brief kreeg hij op 28 october toen hij notabene nog helemaal op Bangka zat - : ' . . als ik nú geen post krijg weet ik het niet'.

'Met die gedachte ging ik 20 december 1900 op transport naar Beureunoeën. Van daar uit kreeg ik behalve zieken, ook nog een voornaam Atjees hoofd mede, die met de nodige onderscheiding behandeld moest worden. Ik mocht hem niet binden; hij mocht zijn rentjong behouden en nog drie volgelingen mede nemen. Deed hij echter een poging om te ontvluchten, dan doodschieten. Voor alle zekerheid liet ik hem voor mij uit lopen. Het was drie uur in de middag toen ik een en ander behoorlijk had afgeleverd'.

Een 'rentjong' of reuntjong is een klein doch geducht Atjees steekwapen dat behalve voor offensieve doeleinden - een soort stiletto - ook als teken van waardigheid wordt gedragen zoals dit algemeen op Java met de 'kris' werd (en wordt) gedaan. Een kris wordt op de rug gedragen; de rentjong daarentegen in de gordel voor de buik.

'Mijn gast was vertrokken. In de verschillende bivaks, waar ik met de collega's nog al eens praat, hoorde ik, dat Sigli bij de makkers niet goed staat aangeschreven, wat betreft de gastvrijheid. Mijn indruk is dus wel juist geweest'.
Thuiskomende van deze patrouille wachtte Donck een grote teleurstelling want nóg was de post er niet.
Deze grote gebeurtenis kwam pas 22 december, juist voor kerstmis.

'Op 22 november was de brief al te Muntok (op Bangka!) aangekomen en nu pas in mijn bezit. O, Tante Pos . . . . '

De dag tevoren was Donck belast geweest met de beveiliging van een luitenant-kolonel die in de Pedir op inspectie was, vermoedelijk op last van de militaire gouverneur van Atjeh.
Het was voor hem weer een vroege reveille:
'Om vier uur op; met de trein van vijf uur naar Padang Tidji; met een patrouille van 25 man, teneinde de overste Van der Wedden te halen die een inspectietocht gaat maken. Behalve de overste ging er ook nog een compagnie mede, welke een tocht voor 10 dagen gaat maken. Onderweg werd er gestopt om de compagnie uit te laden. Te Sigli werd eerst ontbeten en toen bracht ik de chef onder een geweldige regenbui verder, totdat een andere patrouille de beveiliging overnam en ik naar Sigli kon terug keren. 's Avonds fijn gekegeld.
Daarna in de luie stoel naar de zee gestaard waar ik de lichten van een boot zag.
Ik had een ronde te maken ná twaalf uur'.

Hoewel Donck ongetwijfeld gesprekken gevoerd zal hebben met Van der Wedden, vermeldde hij dit niet in het dagboek. De overste was niet de eerste de beste, integendeel. Luitenant-kolonel van de infanterie M. van der Wedden, 47 jaar oud, was een geducht krijgsman die na de Militaire Willemsorde 4e klasse ook nog de MWO 3e klasse verkreeg en voorts nog drager was van de eresabel.
De 'eresabel' is een dapperheidsonderscheiding waarover men heden ten dage weinig meer hoort spreken, hoewel hij beslist nog niet is afgeschaft. Deze hoge onderscheiding was door koning Willem III in 1855 ingesteld om bij hoge uitzondering te worden geschonken aan officieren van het KNIL die ooit eens voor hun moedige gedrag de MWO - 4 hadden gekregen en die zich later nog eens bijzonder hadden onderscheiden. Na 1867 konden ook officieren van de andere krijgsmachtdelen begiftigd worden met de eresabel.
Op 23 en 24 december gingen de patrouilles onverdroten door maar op eerste kerstdag was Donck toevallig vrij.

'Transport (23/12). Ik had maar 30 man; er zijn tegenwoordig zoveel patrouilles te geven dat ik het met de 30 bajonetten moest stellen. Om 10 uur was ik te Assan Koebang waar de patrouille uit Teupin Raja het transport over moest nemen. Toen er om half twaalf nog niets te zien was, moest ik besluiten óf naar Teupin Raja door te gaan óf terug keren.
Deed ik het eerste, dan moest ik daar overnachten en kon de kapitein niet de volgende dag over deze mensen beschikken. Gelet op het grote gebrek aan mannetjes, besloot ik terug te keren. Terugkomende bracht ik verslag uit; de kapitein keurde mijn beslissing goed.

Vandaag (24/12) weer op transport naar Koeta Rambajan en Bernoën.
Van Bernoën krijgen wij meestal zieken mede terug, hetgeen natuurlijk veel vertraging geeft. Onder de zieken was een inlandse vrouw van een javaanse soldaat die ik ook op Pangkal Pinang op Bangka bij mij had. Deze mensen moeten steeds hun kinderen missen als die twee maanden oud zijn. Thans was zij zeer ernstig.

Onderweg ging ik eens naar de tandoe (draagstoel) waarin zij lag, friste haar wat op; ik hoopte haar nog levend bij dr. Lebbe te kunnen brengen. Dit was dan ook zo, maar van hem hoorde ik dat kans op levensbehoud zeer gering was.
Kerstavond? O, Ja, dat is waar ook; merk je niets van'.

De uitruksterkte bij het KNIL was in die dagen zorgwekkend gering! Uit een statistiek uit het jaar 1903 - dus alweer gunstiger dan in eind 1900 - kregen wij een overzicht dat bij de infanterie en het korps marechaussee om medische redenen 17 à 18% niet beschikbaar was. Indien men ook nog andere redenen van niet beschikbaar zijn (opleidingen, arrestanten e. d.) in beschouwing nam kwam men zelf op 28% afwezigen . . . . . (1). Maar op patrouille met 30 man was nog redelijk te noemen; in ieder geval was deze sterkte nog boven het door Van Heutz gestelde minimum van 20 man.
De algemene personeelsschaarste mocht echter niet beletten dat de voorbereidingen voor een grote expeditie naar een landstreek welke op circa 50 km. oostelijk van Sigli aan de kust lag, voort bleven gaan. Donck noteerde hierover:

'Op Koeta Radja is men aan het werk voor de ophanden zijnde expeditie naar Samalangan. De nawerking ondervinden wij ook met het opvoeren van vivres'.

Inderdaad ging deze veldtocht in begin 1901 door. Het was één van de grote succesnummers van generaal Van Heutsz, eindigend bij de spectaculaire verovering van de sterkte Batèë Ilië in februari van dat jaar, een gebeurtenis die in onze militaire historie herhaaldelijk is uitgebeeld. De troepenconcentraties, alsook de logistieke activiteiten konden uiteraard geen geheim blijven: iedereen sprak erover op de buitenposten, zeker in Sigli dat aan de zee lag. Daar zag men de schepen aankomen, vol met militairen en materieel.

'In de namiddag zo tegen vijf uur maak ik bijna geregeld een wandeling langs het strand; ik moet al heel laat thuis komen wil ik dat niet doen. Fijn om zo langs het strand te wandelen. 's Avonds was er een uitvoering van de onderofficieren waar wij allenheen geweest zijn'.

De vuurdoop

Ja, in de Pedirstreek moest er een dag komen waarop Donck in een vuurgevecht geraakte. En of de duvel er mee speelde gebeurde dit toen hij als commandant met een patrouille in het veld was die ver beneden de sterkte was. Zouden de Atjehers de koppen hebben geteld? We weten het niet en zijn benieuwd hoe Donck deze situatie heeft ervaren:

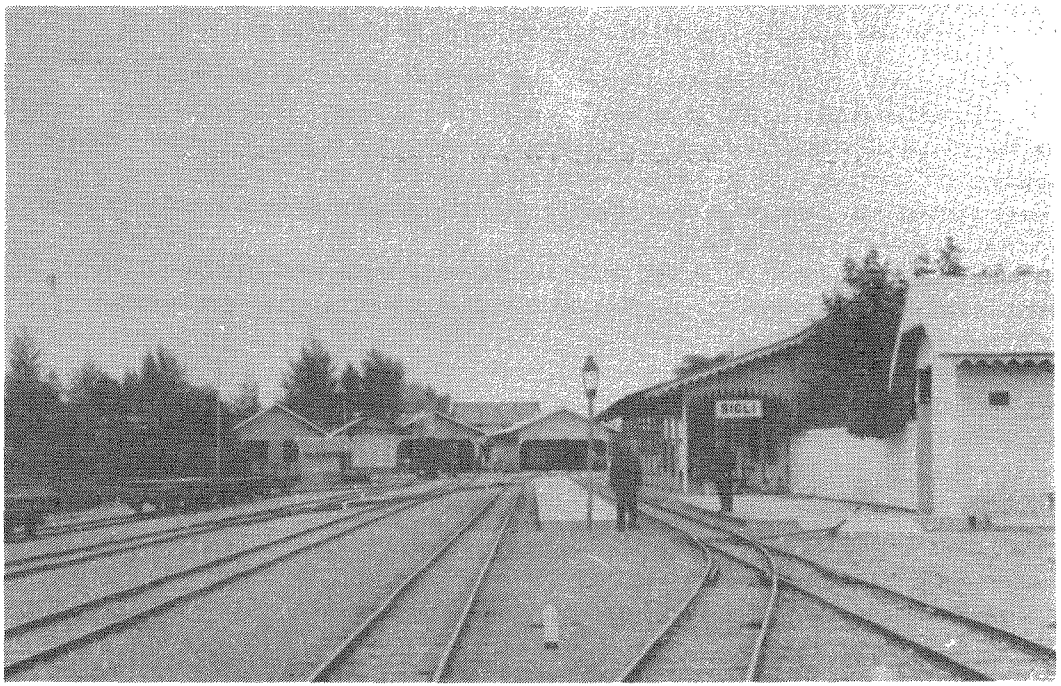
'Vandaag (28 december 1900) mijn vuurdoop ondergaan!
'Typische gewaarwording. Alhoewel ik steeds op mijn 'qui vive' was, was toch mijn eerste indruk 'waarom schieten die kerels op me?' Ik had vandaag weer transport naar Assan Koeban. Omdat men zo langzamerhand die weg als veilig beschouwde, had ik vandaag slechts 24 inlandse soldaten en één inlands sergeant.

Feitelijk was er nog één europees sergeant bij ingedeeld, maar daar de sergeant-majoor die europees sergeant voor nóg een patrouille nodig had, stond ik hem af.
Na drie kwartier gelopen te hebben kwam ik in een kampong een Atjeher tegen die mij vertelde dat ik Kampong Mamplan (ruim vijf km zuidoost van Sigli tegen het kustmoeras aan) vele djahats (kwaadwilligen) waren. Ik vond het niet erg geloofwaardig, maar hield er toch rekening mede. Wij liepen, zoals steeds, met énen; de inheems sergeant met vijf man spits. Op 25 meter volgde ik met 14 man en daar achter het transport, bestaande uit vele pakpaarden met geleiders, enige vrouwen en chinese kooplui. De optocht werd gesloten door een korporaal met vier man.
Uit de kampong op de sawah komende is de weg opgehoogd. In een knik van de weg werden wij plotseling, van uit de tegenover liggende kampong goed onder vuur genomen; het was vuur uit voorladers en Beaumont geweren. Terwijl ik de spits met vijf man versterkte en langs de weg snel vooruit liet gaan, trok ik met de overigen in linie over de Sawah, terwijl het transport dekking zocht aan de kant van de weg. Zolang de bundel nog vóór mij insloeg, liet ik rustig voorwaarts gaan, d. w. z. de éne helft vurende; de andere helft lopende en dat bij afwisseling. Toen ik echter de bundel dicht vóór ons zag inslaan, gaf ik het teken om met de looppas door de bundel heen te gaan, totdat deze achter ons lag.
De vijand scheen ons niet af te wachten, want het vuren hield op.
Aan de kampongrand liet ik het transport verzamelen, onderwijl met enige manschappen de verlaten vijandelijke stelling inspecterende. Tot mijn grote verbazing zag ik noch doden, noch gewonden, noch bloedsporen. Nauwkeurig zoekende, waar dan onze kogelgaten wel zaten, ontdekte ik deze hoog in de klapperbomen. Sedert dien heb ik nooit meer het vizier laten stellen'.

Het valt ons wel op hoe nuchter Donck over deze zaak schrijft; ergens wel logisch want als goede patrouillecommandant had hij altijd in het hoofd wat hij wel zou doen wanneer hij de vijand nu zou ontmoeten. De toen volgende gevechtsexcercitie was daarom erg efficient. En dat onze eigen troepen ook al zo slecht schoten moet voor Donck wel een teleurstelling zijn geweest. Met een onjuist gesteld vizier komt men er niet en het was een juiste conclusie om in den vervolge maar te vuren met het standvizier. En ja, hij was die dag belast met de overbrenging van een convooi; dus offensief actie voeren, dat kon er niet van af met de totaal 'sterkte' van 24 man . . . . .

'Behoedzaam zette ik de mars voort. Een half uur later werd ik weer vanuit een begroeid stukje, in een sawah liggende, op mijn linker flank beschoten. Wij trokken echter verder, terwijl ik een afdeling van tien man op de verborgen vijand liet vuren.
Tegen half elf was ik te Assan Koeban; gaf het transport over, lichtte mijn collega in en liet toen even rusten. Een paar inlandse soldaten vonden het nodig om mij toen te verklaren, dat zij gaarne met de luitenant zullen uitrukken, omdat hij 'brani' (moedig) was om met zo'n handje vol mensen en zo'n groot transport door te zetten en niet naar Sigli terug te keren'.

Ook later zou onze luitenant te maken krijgen met deze typische collectieve uitingen van de inheemse, vooral Javaanse, manschappen; het was ook een teken van vertrouwen en van gepaste vertrouwelijkheid van hún zijde.

Het station van de Atjeh-tram te Sigli, circa 1900.
Hier vertrok luitenant Donck in de vroege morgen met zijn patrouilles vaak in de richting van Padang Tidji en hier kwam hij dikwijls in de nacht terug, bemodderd en doodmoe. (Collectie J. van der Leer).

Zij vonden dat de toean litnan recht had op deze bijval. Het bekende gezegde 'le commandant c'est la troupe' was vooral in het KNIL met zijn vele inheemse fuseliers van toepassing.

'Jammer dat ik paarden had, want anders had ik noordwaarts willen trekken teneinde een poging te wagen de vijand te ontmoeten; thans was ik er op bedacht mijn transport weer veilig thuis te brengen.
Op de terugweg zag ik in de verte een troep welke ik gelukkig met mijn kijker kon herkennen als Marechaussees. Deze moesten van Padang Tidji zijn.
In het bivak terugkomende, kwamen de mannen, vrouwen en kinderen ons al tegemoet, om te zien, hoe wij het er af gebracht hadden. Gelukkig allen heelhuids!'

Ja, de actie had uiteraard de aandacht getrokken in het bivak Sigli en toen de patrouille veilig terugkeerde liep de tangsi natuurlijk wel uit. We zien luitenant Donck al binnen marcheren, groetend met zijn getrokken klewang. Ook de kapitein gaf acte de présence.

'Mijn kapitein vertelde mij, dat hij en enige anderen, op het horen schieten in de observatietoren was geklommen, van waar hij met de kijker het gevecht had kunnen volgen.

En toen hij bemerkte, dat ik mijn tocht daarna voortzette, had hij gezegd 'die is niet bang'. Daar hij geen man over had, berichtte hij terstond Padang Tidji, waarop de overste een 40 man van de Marechaussee's opdracht gaf tegen vijand en kampongs op te treden'.

Het was Donck nu wel duidelijk hoe het kwam dat hij in de verte met zijn veldkijker een afdeling manisé bespeurd had. Op diverse posten in Atjeh had men uitkijktorens laten bouwen om van daar uit het omliggende terrein te kunnen waarnemen; het waren verhoogde observatieposten. In de literatuur uit die tijd (2) werden verschillende hoogten van torens opgegeven. Gezeten boven in de toren moet de kapitein een machtig overzicht hebben gehad over de uitgestrekte sawahs van de Pedirstreek.
In ieder geval was luiteant Docnk van de KL die dag de gevierde man. Hij besluit zijn notities van deze gedenkwaardige dag dan ook met de nuchtere en menselijke uitroep:
's Avonds fijn gekegeld!'

Weer oudejaarsavond

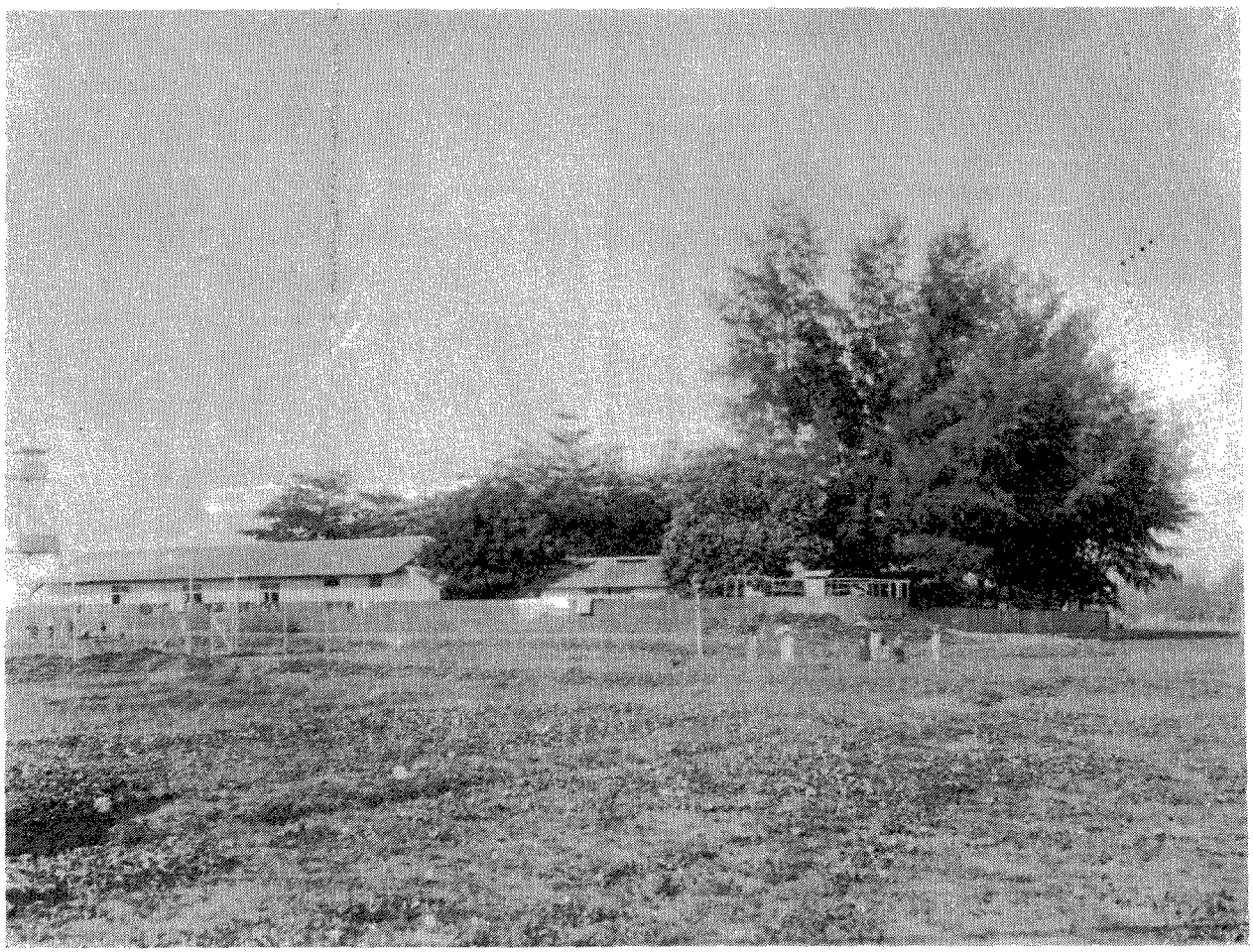
De jaarwisseling van 1900 naar 1901 ging erg rustig:

'Onze avondtafel op die oudejaarsavond was gezellig; een extra menu met een glaasje wijn smaakte voortreffelijk. Daarna was het grote koempoelan (gezellig samenzijn) bij de controleur, welke fuif tot half drie in de nacht duurde. Aardig van majoor Fischer om een speciaaltje te wijden aan de verloofde van Donck.
Collega Mulder is naar Oleh Leuë om zijn vrouw en kinderen te halen.
Om 12 uur op nieuwjaarsmorgen was het reünie in de soos, waar ik als laatste kwam aanzetten; had echter als luitenant van de week mijn dienst in de tangsi gehad'.

Het waren allemaal binnenshuis-activiteiten geweest want het weer was niet erg mooi. Het was dan ook midden in de westmoesson, de regentijd; en regenen dát kon het in Atjeh.

'Geweldig had het de 1e januari geregend.
Er kwam een bericht binnen, dat de spoorwegdijk tussen Sigli en Bernöen op verschillende plaatsen was doorgebroken en ook het bivak Bernöen onder water stond. De luitenant der genie Caspers moest terstond er op uit waartoe ik met een patrouille van 25 man hem moest vergezellen. (2 januari). Wat wij zagen en wat wij doormaakten was erg. Op verscheidene plaatsen was de dijk waar nog geen rails op lagen, over grote lengten weggeslagen. Het water stroomde er met volle kracht doorheen. Ik moest dan ook voorzorgen nemen, teneinde te voorkomen, dat de soldaten werden weggeslagen. In Bernöen waren barakken weggeslagen; de runderen weggedreven; een groot deel van de levensmiddelen en kleding meegesleurd door het water. Ook de brug had zich begeven. Ver in de omtrek de kampongs onder water en huizen weggespoeld. Het maakte op mij een geweldige indruk.
Doodop en druipnat kwamen wij 's avonds om zes uur terug'.

Donck had nu aan den lijve ondervonden wat het begrip 'bandjir' op Sumatra wel inhield. Bandjir, de snel wassende rivier, het rustige beekje dat een gevaarlijke stroom wordt die alles vernielt en meeneemt wat in en nabij de bedding aanwezig is.

Sigli met zijn versterkingen aan de oostzijde. Geheel links zien wij de observatietoren van waaruit de compagnies-commandant Donck's eerste vuurgevecht met de kijker waarnaam. (collectie Berkhout).

Niet zelden werden militairen op patrouille door het kolkende bruine water meegesleurd; dat kon dan mensenlevens kosten. Menig infanterist is zo op een ellendige manier om het leven gekomen. Er waren dan ook strenge richtlijnen voor commandanten wat zij moesten doen als het ging bandjirren en ook hoe men te voet rivieren moest doorwaden. Bruggen waren er op Atjeh nauwelijks; waterlopen des te meer!

Kort na nieuwjaar lazen we in het dagboek: 'Er is te Sigli tijdelijk een divisie marechausse, waarbij dokter Dumont . . . . .' Trouwens, ook al eerder deze dagen had Donck te maken gehad met deze bijzondere troepen.

Marechaussee

Al eerder vermeldden wij (3) hoe het in 1890 opgerichte 'Korps Marechausse te voet in Atjeh en Onderhoorigheden' in Donck's periode was samengesteld: vijf divisies à twaalf groepen (brigaden) was 18 man sterk. Het korps was ontstaan in het voor ons zo deprimerende tijdperk van gedwongen nietsdoen in en om de hoofdstad Koeta Radja achter de zandzakken en het prikkeldraad van de 'Geconcentreerde Linie'. De steeds driester wordende Atjeh bendes opereerden op het laatst binnen de linie zelf tot vlak vóór de hoofdstad. Bij onze eenheden was als gevolg van de passieve rol die hun door politieke beslissingen was opgelegd het moreel tot beneden peil gedaald. Er heerste een dodelijke verveling vanwege de vele wacht- en garnizoensdiensten en de depressie tekende zich ook af in het abnormale aantal deserties in onze gelederen: van 1882 tot 1889 waren er in Atjeh niet minder dan 75 deserteurs! (4).
Op suggestie van een Indonesisch gerechtsamtenaar te Koeta Radja, Mohammad Sjarif, werd de eerste aanzet tot oprichting van deze speciale eenheden in gang gezet.

'(. . .) uit den troep vrijwilligers te recruteren die moedig genoeg waren om den vijand in het wit van zijn oogen te durven zien, ten einde zich persoonlijk met hem te meten. Zij moeten bewapend worden met het blanke wapen van den Atjeher, den vijand in zijn eigen gebied opsporen, en hem verdelgen in een gevecht van man tegen man . . . . . '

Ziehier het 'recept' voor een korps dat, 'toegesneden op den vijand' zich zou ontwikkelen als een gevreesd instrument in de nu aanvangende contra-guerilla.
De eerste brigades werden bewapend met de Remingtonkarabijn zoals bij de cavalerie in gebruik was, verder twee typisch Atjeese wapens: een gliwang (klewang) en een reuntjong (stiletto).
De officieren kwamen in beginsel uit de infanterie en de overige militairen eveneens, al bestond de mogelijkheid voor onderofficieren en manschappen van andere wapens om op verzoek en na gebleken geschiktheid ingedeeld te worden bij de marechaussee; was men ongeschikt dan ging men terug naar het eigen onderdeel.
Militairen beneden de officiersrang kregen bij de marechaussee meer soldij dan de infanteristen: een Javaanse sergeant ƒ 1,20, zijn Ambonnese collega ƒ 1,30 en de Europese ranggenoot ƒ 2,-- (verschil moest er zijn in 1896), de Ambonnese soldaat ƒ 0,53, zijn Javaanse collega ƒ 0,41. Tenslotte had de marechaussee een afwijking in de uniform: een geel en later rood belegsel op de kraag (patten) en op de mouwopslagen; voor officieren werd dat goudkleurig.

En om deze korte schets te beeindigen: de civiele en militaire gouverneur van Atjeh kon financiele beloningen verstrekken voor daden waarbij initiatief was getoond tot een bedrag van *f* 100,-- per brigade per jaar, zeer veel voor die tijd. De Javaanse marechaussees kregen nu, net als de Europeanen, Afrikanen en Ambonnezen, schoeisel en slobkousen. Tenslotte hoefde een marechaussee niet verplicht 'in de menage'. Hij kreeg zijn vivres in natura of een geldsom daarvoor.
Al met al een voor de 19e eeuw verrassend pakket van bepalingen: het sloeg aan en de marechaussee wist zijn gelederen steeds gevuld; de aansprekende voorwaarden permitteerden een scherpe selectie. Overigens had het korps uitsluitend inheemse en geen Europese korporaals en manschappen. Van de sergeanten (i. c. de allerbelangrijkste commandanten, namelijk zij die een brigade onder bevel hadden) was 50% Europees en 50% niet-Europees. (5).
Bij het verschijnen van marechaussee sloeg de vijand de schrik op het lijf.
'Masosé' noemde men hen. De marechaussee zelf sprak over 'manisé'.

De routine te Sigli in de Pedirstreek ging voort

Men kan zich afvragen of het 'opschroeven' van de marechaussee geen wrevel of afgunst opwekte bij de rest van de armee, met name bij de infanterie, want de infanterie vormde toch de massa in Atjeh. Het merkwaardige is dat ons tot nog toe hieromtrent niets is gebleken uit het dagboek van luitenant Donck, noch uit andere bronnen die wij daarop nasloegen. Hooguit een grap of anecdote, maar daar bleef het bij. De infanterie had immers geen speciaal geselecteerde mensen of aparte 'arbeidsvoorwaarden' om nu maar eens een hedendaags woord te gebruiken. Ook was er bij de infanterie nog steeds het lange en onhandige geweer met bajonet inplaats van de korte karabijn en de vlotte klewang bij de marechaussee. Nog tot 1905 en ook nog ná dat jaar zou de inheemse infanterie op de Buitengewesten nog met geweer/bajonet zijn uitgerust. Pas veel later zou overal in het KNIL de inheemse fuselier ook de soepele karabijn/klewangcombinatie krijgen en zou ook bij de infanterie de brigade-indeling van de marechaussee worden ingevoerd.

Voorshands lag Donck van deze zaken zeker niet wakker. Integendeel, hij had slaap genoeg. Het routinewerk ging onverdroten voort tesamen met de voorbereidingen voor de Samalangan-expeditie die spoedig zou starten. De volgende notities uit medio januari 1901 trokken onze aandacht:

' 's Nachts piket en dan 's morgens vroeg in de mars op transport tot half vijf 's middags; ja, dan ben je 's avonds wel slaperig. Meestal lig ik 's avonds om tien uur al op één oor. Anders houdt men het ook niet uit. Vanavond echter lang getafeld en toen ik thuis komende een onweersbui zag opkomen over zee, heb ik daar lang naar zitten kijken'.

Donck had een huis met verhoogde voorgalerij aan het vrije strand. Hij keek uit op de zee en hoorde de golven van de branding. En als er dan in de natte westmoesson een onweersbui boven de tropische zee verscheen met bliksemflitsen, licht en donker, met een omlijsting van hoge klapperpalmen, dan was dat zonder meer een décor waar iemand gefascineerd naar moest blijven kijken.

Een andere dag had Donck weer langsreizende collega's te logeren:

'Had vanmiddag vier gasten in mijn huis; allen doortrekkende officieren.
Mijn gehuwde collega's doen niet aan gasten; is ook goedkoper . . . .'

Een wat wrange ontboezeming. Hij had wel een beetje gelijk, waarom moest de boedjang (ongehuwde) tweede-luitenant dat nou opknappen. Anderszins had hij weer ongelijk omdat de gehuwden nog erger krap zaten met hun salaris.

'Collega Gomm uit Assen Koeban is heden ook bij mij komen logeren. Hij was destijds te Malang (Java) en trouwde een paar uren vóór hij naar Atjeh moest. Hij heeft er zijn 14 maanden op zitten en wacht nu op bootgelegenheid om naar zijn vrouwtje te gaan'. .

Die 14 maanden gezinsscheiding voor hen die op onveilige plaatsen, onder andere in Atjeh, terecht kwamen, laten ons zien dat het met het personeelsbeleid bij de eeuwwisseling nou niet zo bijster vlot liep. Er ontstonden toen situaties die heden ten dage ondenkbaar zouden zijn, ook al moet men bedenken dat toen in Atjeh sprake was van een oorlogstoestand. Maar ook toen kwam het al voor dat de betrokkenen hun misnoegen uitspraken bij dit soort zaken, vooral als het ging om die plotselinge overplaatsingen waarvan niemand de noodzaak kon vatten. Aan het eind van de 19e eeuw kwam een zeer ingetogen en gezagsgetrouw officiersblad van het KNIL met een redactioneel artikel dat er niet om loog en dat geschreven was onder de schuilnaam van Si Anoe (letterlijk 'zeker iemand'). Om de sfeer van toen te proeven volgt hier het enigszins verkorte stuk dat geheel voor zich zelf spreekt en ons uit het hart is gegrepen:

'Onverwachte overplaatsingen. Is het noodig of wenschelijk dat overplaatsingen en indeelingen der officieren zoo laat mogelijk uitgemaakt en ter kennis van de betrokkenen worden gebracht? Wordt daarbij het particulier belang niet te weinig in het oog gehouden? En welk belang wordt er door gebaat? De onaangename gevolgen worden door het onverwachte, spoedige verloop tot een maximum opgevoerd. Het nadeel aan het houden van vendutie verbonden, is het grootst bij overhaasting, zonder keuze omtrent den dag der verkooping. Niet zelden bestaan omstandigheden, die beletten het huisgezin naar het nieuwe garnizoen mede te nemen, als men daarvoor niet alles kalm heeft kunnen regelen.
Officiersgezinnen komen uit Nederland; te Padang vindt de echtgenoot de order op de gereedliggende boot over te stappen om naar Atjeh te gaan. Deze gevallen zijn talrijk.
Het huisgezin kan of mag niet mee gaan naar Atjeh. Een paar uren na aankomst in Indië heeft zoo menige vrouw verlaten gestaan in het vreemde land, verlaten voor 14 maanden. Algemeen belang voor particulier belang! Zeker! maar dat wil toch niet zeggen dat met het particulier belang geen rekening behoeft gehouden te worden. Bovendien kan het particlier belang een onderdeel zijn van het algemeen belang. Daarom vragen wij, zou het met goeden wil niet mogelijk zijn met de sleur te breken? Zou als regel niet gesteld kunnen worden: 1e alle overplaatsingen gaan in, één maand nadat de order ter kennis van den betrokkene is gekomen, tenzij uitdrukkelijk anders gemeld worden, hetgeen alleen bij dringende noodzaak zal moeten geschieden; 2e het is verlofgangers veroorloofd (b. v. telegraphisch bij het D. v. O. te informeren of zij kans hebben binnen 6 maanden aan de beurt voor Atjeh te komen?'(6)

Tot zover deze hartekreet uit 1899..
Ook bij controle op de wegverbindingen, voorzover men in dit land Atjeh van 'wegen' kon spreken, waren onze militairen betrokken:

'Over een week komen de troepen door die aan de Samalangan expeditie zullen deelnemen. Het is dus van belang dat de wegen goed zijn. De toestand is slecht.
De adspirant-controleur moest er op uit om te zien of het herstelwerk aan de wegen - welke door de bandjir (overstroming) zo geleden hadden - goed vorderde.
De Pedir-vlakte is een aaneenschakeling van rijstvelden welke door de verschillende rivieren en riviertjes worden doorsneden. De kampongs zijn aan die rivieren gelegen; het is dan ook begrijpelijk dat de kampongs zich van het gebergte af, tot aan de zee, als één bewoond oord uitstrekken'.

De adspirant-controleur (jongste rang in het civiele bestuursapparaat, het B. B.) ging natuurlijk onder militaire dekking de kampongs in. Donck was daar bij en gooide - wellicht ongevraagd, maar daarom niet minder ad rem - ook een duit in het zakje en wel met een verrassende uitwerking:

'De rijstvelden zijn afhankelijk van de watertoevoer en nu is het duidelijk dat de landschappen vaak met elkaar overhoop liggen over die waterleidingen. Dat is dan ook de oorzaak dat op verschillende plaatsen nog steeds de weg overstroomd wordt. De adspirant-controleur was met die verschillende hoofden aan het praten zonder dat een goed resultaat bereikt werd.
Ik gaf toen de raad op enige door mij aan te wijzen plaatsen de sawah-dijkjes door te steken, waardoor aan de rijstvelden grote schade zou worden aangebracht.
De kerels schrokken er van, maar ineens werd toen op de juiste plaats de dijk doorgestoken en het water kon thans behoorlijk afvloeien'.

Wat zullen Donck en de bestuursambtenaar des avonds bij de borrel nog hebben nagekaart over deze vergadering. Je kon wel lachen in Atjeh. Maar wie er niet lachten, waren moeder en verloofde in Nederland. In de courant in het moederland stonden in die jaren geregeld rouwadvertenties namelijk van gevallenen in de Oost.
Een brief getuigde van dit onbehagen:

'Een brief van moeder, die mij vraagt er aan te willen denken dat er in Holland mensen zijn die - nu ik op Atjeh zit - niet zo gerust meer zijn, als toen ik op Bangka was'.

Noten

(1) Leerboek der Militaire Aardrijkskunde en Statistiek van Ned. Oost-Indie, Breda, KMA, 1905, blz. 254.
(2) I. M. T. (Indisch Militair Tijdschrift) 1890, nrs 7-12, blz. 356.
(3) Zie onze aflevering nr. XII, blz. 36, Mars et Historia, 13e jaargang nr. 1
(4) Gedenkboek Korps Marechaussee Atjeh, 1890-1940; A.Doup, Medan 1940, blz. 37 e.v.
(5) Als (4); blz. 49 e.v.
(6) Indisch Militair Tijdschrift (IMT) 1899, blz. 79

(wordt vervolgd).

DE DONDERBUS

Inkoop Verkoop Ruil
antieke Wapens, Orden, Militaria, Uniformen, Uitrustingsstukken, Documentatie Eerste- en Tweede Wereld Oorlog, Aankopen van gehele verzamelingen.

Adres: Sophiakade 5b, Rotterdam 3016.
Geopend vrijdag 19-21 uur, zaterdag 10-18 uur.

Telefoon 010-522297
01862-2338

3274 ZJ Blaaksedijk - NL.

Quidich 'n Rich Militaria
J. F. de Boer, Valeriaanstraat 6
Soest.

Inkoop, verkoop, ruil.
specialiteit:
ridderorden, medailles en onderscheidingstekens
van binnenlandse en buitenlandse legers.

Open na telefonische afspraak:

072-121316.

CORRESPONDENTEN

(3) 'UNIFORMKUNDE'
o.l.v. dr F.G. de Wilde, Jan Steenlaan 62, 1412 JW Naarden.

(4) 'RIDDERORDEN EN ONDERSCHEIDINGEN'
o.l.v. H.G. Meyer, Vollenbergstraat 6, 5801 RP Venray.

(5) 'MILITAIRE EMBLEMEN'
o.l.v. B.C. Cats, Claudiagaarde 72, 1403 JR Bussum en
C. van Ekeris, Anslostraat 183, 2533 KD 's-Gravenhage.

(6) 'WAPENS EN MINITIE'
o.l.v. J. Lenselink, Oxfordlaan 49, 2314 Leiden.

(7) 'MILITAIRE MUZIEK'
o.l.v. mr R.A. Schimmel, de Mildestraat 57, 2596, SW 's-Gravenhage.

(8) 'HISTORISCHE NEDERLANDSE VERSTERKINGEN (OVERZEE)
o.l.v. A.F. Lancker, Grote Spie 347, 4819 CW Breda.

(9) 'MARITIEME GESCHIEDENIS'
o.l.v. M.K. Zaagman, Ds van den Boschlaan 225, 2286 PH Rijswijk (Z.H.)

(10) 'NAPOLEONTICA'
o.l.v. prof dr H.P.L. Harms Vogts, Utrechtseweg 102, 6866 CN Heelsum.

(11) 'TWEEDE WERELDOORLOG'
o.l.v. J.H.M. Berlemon, Porceleinvlinder 5, 2317 JZ Leiden.

(12) 'MILITAIRE- EN CIVIELE MINIATUURFIGUREN'
o.l.v. A.J. Weekenstroo, Heerenstraat 9-11, 4116 BK Buren.

(13) 'VAANDELS, STANDAARDEN, FANIONS, VLAGGEN'
o.l.v. Kl. Sierksma, 'Huize Midgaard', Aan de Brink 36, 1399 GX Muiderberg.

(14) 'EERSTE WERELDOORLOG'
o.l.v. drs J.C. van Dijk, Grifthorst 16, 3833 GD Leusden.

(15) 'KONINKLIJKE MARINE'
o.l.v. L.L. von Münching, Middelweg 85, 2241 AP Wassenaar.

(16) 'MILITAIRE GENEALOGIE'
o.l.v. ir Ch.C. van der Vlis, Anna van Burenlaan 59, 2012 SK Haarlem.

(17) 'MILITAIRE FOLKLORE' o.l.v. F.W. van Steen, Lion Cachetstraat 2, 3851 ZE Ermelo.

(18) 'MILITAIRE VOERTUIGEN EN TANKS'
o.l.v. M.C. van der Hoog, Draaiboom 10, 4817 WR Breda,
J. van den Berg, Cronestein 85, 2804 EL Gouda,
J. Bloemendaal, Scheldelaan 10, 2105 XG Heemstede.

(19) 'KONINKLIJKE LUCHTMACHT'
o.l.v. J. van den Berg, Cronestein 85, 2804 EL Gouda,
P.C. Boer, Waterklaver 2, 2804 PN Gouda.

(20) 'KNIL' o.l.v. W.R. van der Wiede, 'Bronbeek', Velperweg 151 A, 6824 MB Arnhem.

(22) 'MILITAIRE GEDENKTEKENS EN MONUMENTEN'
o.l.v. J.C. Hopperus Buma, Huygenslaan 18, 3818 WC Amersfoort,
drs J.A.C. Bartels, Gerstkamp 198, 2592 CV 's-Gravenhage.

INTERESSEGEBIEDEN, WAAR (NOG) GEEN CORRESPONDENTEN VOOR ZIJN:

(1) 'Krijgsgeschiedenis, Korpsgeschiedenis KL'
(2) 'Tradities en ceremonieel'
(21) 'Militaire bibliografie, tijdschriften'

*** De tussen haakjes geplaatste nummers zijn indicaties t.b.v. de ledenlijst.